

การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ*

ลัดดา จุลวงศ์¹ ตักดิษฐ์ นิรัญทวี²

(วันที่รับบทความ: 10 ธันวาคม 2562; วันที่แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 24 เมษายน 2563)

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เป็นคุณลักษณะ พฤติกรรมหรือกระบวนการของผู้นำที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณธรรม ความดีงามอย่างมั่นคงและให้ความสำคัญ
อยู่กับคุณค่าทางจิตใจมากกว่าคุณค่าในเชิงวัตถุหรือเรื่องที่เป็นรูปธรรม เป็นแบบอย่างในการนำความรักความเมตตาสู่การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นหนึ่งในภาวะผู้นำที่มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพของความเป็นมนุษย์พัฒนามาจากรูปแบบทฤษฎีแรงจูงใจภายใน เพื่อสร้างศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงองค์การเชิงบวกในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ วิสัยทัศน์ (Vision) ความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith) และความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น (Altruistic Love) ส่วนแนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษามีหลายช่องทางทั้งผ่านการฝึกอบรม ผ่านพฤติกรรมองค์การ ผ่านการกระทำเพื่อสิ่งที่สูงส่ง และผ่านความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องเน้นพัฒนาตนเองจากภายในอันเป็นรากฐานสำคัญ การมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารจะสามารถนำพาบุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความรักและความไว้วางใจกัน เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจให้การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

* บทความวิชาการ หลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562

¹ นิสิตหลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา, E-mail: sathyasaischoolgroup@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, หลักสูตรการศึกษาศุภบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

*School Administration by Spiritual Leadership***Ladda Chulawongs¹ Sakchai Niranthawee²**(Received: December 10, 2019; Revised: April 21, 2020; Accepted: April 24, 2020)*

Abstract

Spiritual leadership is a trait or process for leaders who firmly believe in morality, goodness and pay more attention to mental values than objects or concrete matters. It's a good role model in bringing love and compassion into action that benefit to others. Spiritual leadership is one of leadership that focusses on the realization of the value and potential of humility. Developed from the theory of internal motivation, to create the potential to change the organization positively in the workplace to be effective. In this case, spiritual leadership has three important elements : Vision, Hope/Faith and Altruistic love. As for the ways of creating spiritual leadership of school administrators, there are many channels which are through training, organizational behavior, action for the noble things and trough close relationships with the community. In additional, school administrators must develop themselves from within which is very important basic element.

Spiritual leadership of executives can lead the people in the school to create love and trust between everybody in the group. There is cooperation in promoting learning together, and help to put forth all the energy and effort into various activities to achieve the goals that benefit the school, society and the nation.

Keywords: School administration, Spiritual leadership

* The Article from Doctor of Educational Administration, University of Phayao, 2019

¹ Student in Doctor of Educational Administration, University of Phayao, E-mail: sathyasaischoolgroup@gmail.com

² Associate Professor, Educational Administration and Advisors, University of Phayao

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 กล่าวว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 3) อีกทั้งการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยหนึ่งในเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 1) และจากพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาและนักศึกษาวิทยาลัยการศึกษา ณ วิทยาลัยการศึกษา ประสานมิตร วันจันทร์ที่ 27 พฤศจิกายน 2515 ความตอนหนึ่งว่า

“... การให้การศึกษานั้น กล่าวโดยวัตถุที่แท้จริง คือการสร้างสรรค้ความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตนเพื่อส่วนรวมได้ตามควรแก่อัธยาศัย ผู้ทำหน้าที่ด้านการศึกษาทุกฝ่ายทุกระดับควรจะได้มุ่งทำงานเพื่อวัตถุประสงค์นี้ยิ่งกว่าสิ่งอื่น...” (เกษม วัฒนชัย, 2560: 19)

จากข้อความและพระบรมราโชวาทข้างต้นกล่าวได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อันประกอบไปด้วยความรู้ ความดี มีความสุขและเป็นประโยชน์ ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินการเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำของตนเพื่อนำพาสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เป็นหนึ่งในภาวะผู้นำที่มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ พัฒนามาจากรูปแบบทฤษฎีแรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำ ทั้งยังเป็นแนวทางการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการให้เกิดขึ้นใหม่ในการพัฒนาองค์กร เพื่อสร้างศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงองค์กรเชิงบวกในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและยังเพิ่มประสิทธิภาพความสามารถในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์อย่างมีความสุข ดังที่เคลน (Klenke, K. 2003: 56-60) ได้กล่าวไว้ว่า ตัวชี้วัดจากผลงานวิจัยของวงการธุรกิจหรือด้านสุขภาพได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ เนื่องจากการตอบสนองความพึงพอใจ

การรับรู้ถึงความแตกต่างของบุคคลในองค์กร ความเข้าใจในจิตวิญญาณความเป็นอยู่ แม้ในวงการศึกษาก็เช่นเดียวกัน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรเกิดการพัฒนาเติบโตด้านจิตวิญญาณควบคู่ไปกับทักษะและความรู้ด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมร่วมสมัย ในที่นี้ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ 4 ประเด็น ได้แก่ ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ และแนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา อันจะเป็นแนวคิดและแนวทางในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษาในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนต่อไป

ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

คำว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น Fry (2003: 619-622) ในฐานะผู้พัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณว่า เป็นค่านิยมทัศนคติและพฤติกรรมที่จำเป็นในการกระตุ้นตนเองและผู้อื่นเพื่อให้พวกเขาเข้าถึงความอยู่รอดทางจิตวิญญาณ การสื่อความหมายและความเป็นสมาชิกภาพ อีกทั้ง Zohar (2005: 45-51) ก็ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงจุดมุ่งหมายหรือความสำคัญของชีวิตหรือคุณค่าที่ลึกซึ้งขึ้น แล้วทำตามวัตถุประสงค์ของตนและปลูกฝังความสำคัญ จุดมุ่งหมาย และคุณค่าเหล่านั้นในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น สร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น Yulk (2010 อ้างถึงในรัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556: 308-309) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไว้เช่นกันว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อื่นเกิดความพึงพอใจในความต้องการสองประการคือ ความรู้แจ้งถึงเหตุผลอันลึกซึ้งด้วยปัญญา และมีศรัทธาในการทำงาน ในประเทศไทยพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2549: 38-39) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยยึดหลักของธรรมะว่า เป็นผู้นำที่ยึดหลักสัจธรรม มีสัมมาทิฐิ เป็นผู้ปฏิบัติชอบดำรงตนอยู่ในศีลธรรมทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ใช้สติปัญญาในการจัดการส่วนรวม ฌัฐวุฒิ พงศ์สิริ (2553: ออนไลน์) กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง คุณลักษณะของผู้ที่มีความโดดเด่นในตัวเองในแง่ของการเป็นคนที่ดีที่จะตั้งคำถามกับตัวเอง เป็นผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมด้วยความเสียสละ ก้าวข้ามผลประโยชน์ของตนและพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อความยุติธรรมและความเสมอภาคในงานหรือในสังคม พัทณี สมกำลังและยุทธชัย ไชยสิทธิ์ (2555: 16-25) ได้ร่วมกันนิยามภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณไว้ว่า เป็นลักษณะของบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนยึดเหนี่ยวศรัทธาจนกระทั่งสัมผัสถึงจิตวิญญาณบริสุทธิ์ที่กระตุ้นเร้าภายในจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความรัก การให้อภัย สันติสุข ความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น และดำเนินชีวิตตามจิตวิญญาณบริสุทธิ์นั้น ส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ เข้าใจความจริงแท้ของชีวิตอย่างลึกซึ้ง มีแรงบันดาลใจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ในด้านวิจารณ์ พาณิช (2556) กล่าวถึงภาวะผู้นำ

เชิงจิตวิญญาณว่า หมายถึง การมุ่งฝึกฝนกล่อมเกลาจิตใจให้เข้าสู่ความดีงาม ความมีคุณธรรมจริยธรรม เคารพผู้อื่น เอื้อเฟื้อ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลดละความเห็นแก่ตัวและกิเลสตัณหาทุกชนิด อีกนัยหนึ่งของการ ให้ความสำคัญจาก รัชสา พิมพา (2557) และ ณิชฐนิชา หงส์ชัย (2559) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ เป็นการที่ ผู้นำจูงใจให้ผู้อื่นเกิดความศรัทธาในตนเอง เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ จนสามารถสร้างแรงบันดาลใจ ในการพัฒนางาน ได้ ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมของการผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีและเห็นคุณค่าผู้อื่น มีความสามารถในการเข้าถึงจุดมุ่งหมายหรือสิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิตได้เป็นอย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์ ที่จะทำแต่สิ่งดี ๆ เพื่อตนเองและผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ เป็นคุณลักษณะ พฤติกรรมหรือกระบวนการของผู้นำที่มีความ เชื่อมั่นศรัทธาในคุณธรรม ความดีงามอย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างในการนำความรักความเมตตาสู่การ กระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น ได้ค้นพบศักยภาพอันยิ่งใหญ่ที่ซ่อนอยู่ ในตนเอง และมีความมั่นคงอยู่กับการอุทิศตนเพื่อบรรลุเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตที่เป็นเรื่อง ความดีงามความภาคภูมิใจในคุณค่าแห่งตนมากกว่าความสำเร็จในทางวัตถุหรือรูปธรรม

ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

กระแสความสนใจเรื่องจิตวิญญาณในประเทศไทยและต่างประเทศ เริ่มมาจากองค์การอนามัย โลกมีการประชุมสมัชชาเมื่อปี ค.ศ. 1998 ได้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสุขภาพว่า สุขภาพ คือ สุขภาวะที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ถือว่าเป็นการประชุมครั้งสำคัญที่องค์การระดับ โลก กล่าวถึงความคิดเรื่องจิตวิญญาณที่มีความหมายมากกว่าสิ่งที่สัมผัสหรือรับรู้ได้ในเชิงประจักษ์แบบวัตถุ สำหรับมิติของสังคมไทยพงศ์เทพ สุธีรวิบูลย์ (2552: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของสังคมไทยที่ เกี่ยวข้องกับสุขภาพะทางจิตวิญญาณ ในประเด็นที่ว่าจิตวิญญาณของคนและสังคมอยู่ในระดับวิกฤตมาก และมากขึ้นทุกขณะ ผู้คนจำนวนมากไม่เข้าใจสาระสำคัญของการมีชีวิต บุคคลเหล่านั้นกำลังหลงทางอยู่ กับวัฒนธรรมของวัตถุ เป็นทาสของการบริโภค เป็นทาสของการตลาดอย่างแท้จริง วิถีชีวิตแบบนี้จะ นำไปสู่ความโลภ โกรธ หลง เห็นแก่ตัว ความขัดแย้ง สังคมจึงต้องการสุขภาพะทางจิตวิญญาณของ คนอันจะเป็นรากฐานที่ทำให้สังคมเกิดสุขภาวะในที่สุด ส่วนเรื่องภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นหนึ่งใน ภาวะผู้นำแนวใหม่หรือภาวะผู้นำร่วมสมัยที่มุ่งความสำคัญในเรื่องการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพ ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งปัจจุบันมีหนังสือและบทความที่เขียนเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมากขึ้น และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณทั้งในแวดวงของนักวิชาการ แพทย์และ นักการศึกษา เนื่องจากเป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลหรือองค์กรได้ค้นหาหนทางที่จะเชื่อมโยงชีวิตการทำงานกับ ความเข้าใจในมิติจิตวิญญาณ ตามที่ Conger และ Kanungo (1998) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ เชิงจิตวิญญาณว่า เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ซึ่งมีความสอดคล้องในเชิงกลยุทธ์ การเพิ่มขีดความสามารถของ

ทีมและระดับบุคคล เพื่อส่งเสริมความมุ่งมั่นขององค์กรและผลิตภาพที่สูงขึ้น ซึ่ง Astin และ Astin (2000) ก็ได้เน้นความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณว่า ผู้นำในอนาคตไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้และทักษะใหม่ แต่จะต้องแสดงให้เห็นถึงระดับของภูมิปัญญาทางอารมณ์และวุฒิภาวะทางจิตวิญญาณที่สูงอีกด้วย อีกทั้ง Fry (2003: 619-622) ระบุว่าผู้นำที่ให้คุณค่าในเรื่องความซื่อสัตย์ การให้อภัย ความเห็นอกเห็นใจ และการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นจะมีทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างอย่างยิ่งต่อผู้ตามเมื่อเทียบกับผู้นำที่ให้คุณค่าหรือพึงพอใจต่อความเห็นแก่ตัวหรือความทะเยอทะยานส่วนตัว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศในการเพิ่มแรงจูงใจของผู้ตาม บรรยากาศในที่นี้ประกอบด้วย การเชื่อมโยงและความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และเขายังได้กล่าวอีกว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นหนึ่งในความต้องการอันยิ่งใหญ่ในการดำรงอยู่ของผู้คนและเกี่ยวข้องในการนำทั้งผู้นำและผู้ตามไปสู่ความผาสุกทางจิตวิญญาณ เช่นเดียวกับ Yukl (2010 อ้างถึงในรัตติกรณ จงวิศาล, 2556: 308-309) ที่ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจภายใน ความมั่นใจและความผูกพันกับองค์กร อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมให้การทำงานมีความหมาย โดยเชื่อมโยงกับค่านิยมของผู้ตามและเอกลักษณ์ของพวกเขา สอดคล้องกับแนวคิดของ พัทธนิ สมกำลัง (2555: 16-25) ที่ว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นสุดยอดแห่งคุณลักษณะส่วนบุคคลที่พึงประสงค์และควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกอาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพที่มีปรัชญาและอุดมการณ์เพื่อผลประโยชน์ของมวลมนุษย์ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณคือรูปแบบความเป็นพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลจากภายในสู่ภายนอกโดยการพัฒนาในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธา ต่อคุณธรรมความถูกต้องดีงามเป็นพื้นฐานและด้วยความเข้มแข็งแห่งศรัทธานั้น ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนให้กระทำการที่ถูกต้องและเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ส่วนรวมและแบบอย่างชีวิตนี้ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับทีมงานในการอุทิศตนเพื่อเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงแห่งงาน โดยปราศจากการบังคับ

ดังนั้นหากผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญของการมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในการบริหารสถานศึกษา ก็จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ความรัก และความไว้วางใจระหว่างบุคลากรในสถานศึกษารวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งจะนำมาสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ความทุ่มเททั้งร่างกายแรงใจให้กับการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

ในทัศนะของ Fry มีองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ 3 องค์ประกอบ คือ

1. วิสัยทัศน์ (Vision) Fry เป็นการมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กร และการกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกันกับการมุ่งสู่จุดหมาย

ปลายทางที่ต้องการ การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกน่าสนใจ มีความผูกพัน มุ่งมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้อายุเกิดความหมายในชีวิตการทำงาน มีการทำงานและมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายด้วยความภูมิใจ และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยกำหนดมาตรฐานของชีวิต องค์กร และสังคมที่แสดงถึงการมีชีวิตที่มีคุณภาพ องค์กรที่มีคุณภาพ และสังคมที่เจริญก้าวหน้ามีความเป็นเลิศในทุกด้าน นอกจากนี้เขายังได้กล่าวถึงความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ในประเด็นที่สำคัญในเรื่องการสื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Broad appeal to key stakeholders) การกำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ (Defines the destination and journey) การสะท้อนให้เห็นอุดมคติ (Reflect high ideals) เสริมสร้างความหวังและความศรัทธา (Encourages hope/faith) และการกำหนดมาตรฐานความเป็นเลิศ (Establishes a standard of excellence)

ลักษณะวิสัยทัศน์ที่ดีที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงคือ วิสัยทัศน์นั้นต้องเป็นสิ่งสะท้อนค่านิยมหลัก (Core Value) ของสถานศึกษา ที่ทำให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่สำคัญที่สุดของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา เป็นสิ่งสะท้อนวัตถุประสงค์หลัก (Core Purpose) ของการดำรงอยู่ของสถานศึกษา (เหตุผลหลักของการคงอยู่ของสถานศึกษา) เป็นสิ่งสะท้อนจุดหมายปลายทางของวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายที่จินตนาการ/ใฝ่ฝันไว้ในอนาคต (Visionary Goal) เป็นสิ่งชี้แนะ ปลุกเร้า สร้างแรงบันดาลใจแก่ครูและบุคลากรในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุความสำเร็จที่ต้องการ เชื่อมมั่นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดขึ้น และเป็นคำมั่นสัญญาของผู้บริหารที่แสดงถึงการตัดสินใจและความมุ่งมั่นที่ต้องรับผิดชอบ ดังนั้นการกำหนดวิสัยทัศน์จึงเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำ และหากผู้บริหารมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็จะส่งผลให้วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นไปในแนวทางของการเห็นคุณค่าที่แท้จริงและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. ความหวัง/ศรัทธา (Hope / Faith) Fry กล่าวว่า ความหวัง หมายถึง ความปรารถนาที่จะเติมเต็ม และศรัทธาเป็นการยืนยันความหวัง ดังนั้นบุคคลต้องไม่มีแค่เพียงความหวังเท่านั้นแต่ต้องมีความศรัทธาในความหวังที่แน่วแน่ ซึ่งความศรัทธาเกิดจากความรู้สึกเชื่อมั่น ในที่นี้ความหวัง / ศรัทธาของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ แสดงออกในเรื่องของความอดทน (Endurance) ความขยันหมั่นเพียร (Perseverance) ทำในสิ่งที่จำเป็น (Do what it takes) ยึดมั่นในเป้าหมาย (Stretch Goals) และการคาดหวังในผลลัพธ์ (Expectation of reward / victory)

เห็นได้ว่าความหวัง/ศรัทธา เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในอันที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผล ผู้บริหารสถานศึกษาจำต้องยึดมั่นในเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยมีการคาดหวังในผลลัพธ์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ส่วนกระบวนการหรือวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้นต้องอาศัยทั้งความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การจัดลำดับความสำคัญและทำในสิ่งที่จำเป็นในการทำงาน

3. ความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น (Altruistic Love) เป็นความรักที่ให้ความสำคัญต่อคนอื่นก่อน อยากรเห็นผู้อื่นมีความสุขความสำเร็จในชีวิตตามที่เขาต้องการ โดยไม่หวังว่าจะยึดเอาเป็นของตน ในการอธิบายของ Fry ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณว่า เป็นวัฒนธรรม เป็นค่านิยมหลักและเป็นเหตุผลเพื่อการดำรงอยู่ ซึ่งไม่ได้เจาะจงในด้านของศาสนา แต่ความเชื่อในพลังที่สูงกว่าและการมีความรักโดยไม่หวังผลก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นเช่นกัน นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วย การให้อภัย (Forgiveness) ความเมตตา (Kindness) ความซื่อสัตย์ (Integrity) การเอาใจใส่และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy / Compassion) ความเชื่อใจและภักดี (Trust / Loyalty) และความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility)

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นข้างต้นพบว่า เป็นคุณลักษณะของความรักที่ข้ามพ้นความยึดมั่นถือตนของผู้นำ เช่น การให้อภัย คือ การยกโทษให้ ไม่ถือโทษ การไม่ถือเอาความผิดของคนอื่นในสิ่งที่เขาได้กระทำผิดต่อเรามาประณามซ้ำเติมหรือทำให้เขาต้องเสียใจ ความเมตตา หมายถึง ความรักและความเอ็นดู ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความซื่อสัตย์ คือ การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวงผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีการเอาใจใส่และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความเชื่อใจและความอ่อนน้อมถ่อมตน เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญของการมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณทั้งสามองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างยิ่ง หากเปรียบวิสัยทัศน์เป็นจุดจุดหมายปลายทาง พาหนะที่จะช่วยขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายก็คือความหวัง/ศรัทธา ที่ประกอบด้วยวลีล้อของความอดทน ขยันหมั่นเพียร ยึดมั่นในเป้าหมาย ส่วนน้ำมันเชื้อเพลิงที่จะช่วยให้พาหนะมีกำลังที่จะขับเคลื่อนก็เปรียบได้กับความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างมีความสุขก็เช่นเดียวกัน

แนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

แนวทางการสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณนั้น ผู้บริหารจะต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดย วิจารณ์ พานิช (2556) ได้อธิบายถึงวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่อาจนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม ต้องเป็นการเรียนรู้บูรณาการ เป็นการเรียนรู้ของคนทั้งตัวพร้อม ซึ่งอาจอธิบายว่าเป็นทั้งการเรียนรู้ภายนอก และการเรียนรู้ภายในตน ซึ่งการเรียนรู้ภายในตนในที่นี้ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณ ส่วนการเรียนรู้บูรณาการนั้น ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างน้อย 5 ด้านไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ พัฒนาการด้านพุทธิปัญญา (intellectual development) พัฒนาการด้านอารมณ์ (emotional development)

พัฒนาการด้านสังคม (social development) พัฒนาการด้านกายภาพ (physical development) และพัฒนาการด้านจิตวิญญาณ (spiritual development)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่โลกมีเรื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตอย่างมากมา ย่างต่อการดำรงชีวิตที่ดี แต่เรื่องอำนวยความสะดวกเหล่านั้นมาพร้อมกับมายาคติ ความหลอกลวง หรือล่อหลอก ต่าง ๆ นานา คนที่จิตใจไม่เข้มแข็งก็จะตกเป็นเหยื่อได้โดยง่าย การมีจิตใจที่เข้มแข็งต้องมีการพัฒนาทางจิตวิญญาณควบคู่ไปกับการพัฒนาทางปัญญา และทักษะด้านอื่น ๆ แบบที่แยกกันไม่ออก ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อสามารถบริหารสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทั้งด้านพุทธิปัญญาและจิตวิญญาณควบคู่กัน การเรียนรู้ฝึกฝนอย่างบูรณาการต้องดำเนินการตั้งแต่เด็กเล็กจนเติบโตรวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นทักษะในการฝึกฝนตนเองหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง ในมิติของจิตวิญญาณจึงมีความสำคัญยิ่ง

2. การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านพฤติกรรมองค์การ สัมผัสได้จากกรกระทำที่สะท้อนความมีจิตใจสูง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต การเห็นแก่ส่วนรวม (เห็นแก่ตัวน้อย) มุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความประพฤติที่อยู่ในศีลธรรมจริยธรรมอันดีงาม รวมทั้งจริยธรรมวิชาการและจริยธรรมในฐานะองค์การหนึ่งในสังคม

การมีภาพลักษณ์ขององค์การที่สะท้อนความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ดี ได้มาจากการกระทำทั้งขององค์กร และจากการกระทำของสมาชิกเป็นรายคน กระบวนการคัดเลือกครูและบุคลากรผู้บริหารสถานศึกษาต้องคัดเลือกผู้ที่เชื่อได้ว่า มีระดับพัฒนาการทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับดีและสามารถพัฒนาจิตใจให้ขึ้นสู่ระดับสูงยิ่งขึ้นได้เข้ามาอยู่ในสถานศึกษา และเมื่อเข้ามาแล้วก็เข้าสู่กระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณร่วมกัน นั่นหมายความว่าครูและบุคลากรทุกคนจะต้องยึดถือแนวทางการเป็นผู้เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองรอบด้านรวมถึงด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ

3. การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านการกระทำเพื่อสิ่งที่สูงส่ง มิติของการยกระดับทางจิตวิญญาณตีความได้หลายแบบ แบบหนึ่งคือการลดตัวตน หันไปดำรงชีวิตหรือกระทำเพื่อสิ่งที่สูงส่งกว่าการกระทำเพียงเพื่อให้มีชีวิตรอดไปวันหนึ่ง ๆ หรือเพื่อเป้าหมายที่สูงส่งกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว การลดตัวตนเช่นนี้ มีผลให้จิตบริสุทธิ์ขึ้น เป้าหมายของการดำเนินการต่าง ๆ บริสุทธิ์ขึ้น ไม่เจือปนด้วยกิเลสตัณหาเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวให้น้อยที่สุด มนุษย์เรามี “สัมผัสที่หก” ที่สัมผัสความบริสุทธิ์เช่นนี้ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติเช่นนี้จะได้รับการยอมรับนับถือไปโดยปริยายหรือโดยอัตโนมัติ

4. การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมและชุมชน สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ในบทบาทของ

ผู้ให้บริการ การที่สถานศึกษาได้ทำงานร่วมกับสังคมจะเป็น โอกาสให้สถานศึกษาได้ทำงานวิชาการหรือ การพัฒนาความรู้ และการพัฒนาทางจิตวิญญาณไปด้วย เนื่องจากการทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็น การทำเพื่อให้ผลที่ได้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม มิใช่ของผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ การกระทำในลักษณะนี้จึงเป็น ช่องทางของการยกระดับจิตใจให้ล้อยอยู่เหนือความเป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใด

เมื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านการเรียนการสอนนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน พุทธิปัญญาและจิตวิญญาณควบคู่กันไป การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านพฤติกรรมองค์การก็จะทำให้เกิด ภาพลักษณ์ที่สะท้อนความมีจิตใจสูงของบุคลากรในสถานศึกษานำมาซึ่งความเชื่อมั่นศรัทธา นอกเหนือจากนี้การเป็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่านการทำเพื่อสิ่งที่สูงส่งยังสามารถนำผู้บริหาร สถานศึกษากระทำตนเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นละทิ้งความเห็นแก่ตัว และการเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณผ่าน ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมและชุมชนก็จะทำให้เกิดความเอื้อเพื่อเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอันเป็นฐาน สำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาในมิติอื่น ๆ ต่อไป

กล่าวโดยรวมหากสถานศึกษาเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนศิลปะวิทยาการอย่างเป็นองค์รวม บทบาทด้านจิตวิญญาณย่อมบูรณาการอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า “การศึกษา” อยู่แล้วในตัว และหาก “การศึกษา” ดำเนินอย่างถูกต้อง คือดำเนินการผ่านการคลุกคลีเชื่อมโยง (engagement) กับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม สถานศึกษาย่อมมีโอกาสพัฒนาตนเองด้านจิตวิญญาณร่วมกันไปกับการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ให้แก่สังคม

นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่เน้นการพัฒนาตนเองจาก ภายในและจากค่านิยมเชิงจิตใจในการทำงาน (ศักดิ์สินี เอมะศิริ, 2557: 139-154) ดังนี้

1. ด้านการรู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ผู้บริหารควรคิดทบทวนถึงเป้าหมายของชีวิตตัวเองอยู่ เสมอ หมั่นตั้งคำถามกับตนเอง เช่น เกิดมาทำไม มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร นอกจากนี้ควรมองสถานการณ์ของ ชุมชน สังคม และโลกที่กำลังเผชิญอยู่ จะใช้ชีวิตอย่างไรให้มีคุณค่าต่อทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นต้น และเมื่อ ค้นหาคำตอบได้แล้วก็จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ค้นพบเป้าหมายสูงสุดของชีวิตตน จะเห็น ความสัมพันธ์ของตัวเองกับธรรมชาติที่ไม่แยกจากกัน จะพบความปรารถนาและแรงบันดาลใจในสิ่งที่ อยากรู้ และรู้ว่าการทำเรื่องยากหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนเพียงลำพังคนเดียวอาจไม่สำเร็จ จึงต้องอาศัย ทีมงานมาร่วมทำด้วย ซึ่งเป็นที่มาของการงูใจ ชักชวน และสร้างแรงบันดาลใจให้ทีมงานของตนอยากทำ สิ่งที่ดี ๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งต้องเป็นสิ่งที่ค้นพบด้วยตนเอง การค้นพบคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นค้นพบแรงบันดาลใจของตนเอง และร่วมทางไปด้วยกัน

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณต้องทำให้ทีม ซึ่งก็คือครูและบุคลากรใน สถานศึกษาเกิดการพัฒนา เจริญงอกงามเติบโตขึ้นไปตามความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพของแต่ละ

บุคคล โดยยึดมั่นในคุณธรรม ความดีงาม มีความเมตตา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และสิ่งที่จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้ดีที่สุดคือ การเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ด้านการเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายใน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาชนะตัวเองในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว ความโกรธ ความมีวินัยในตนเอง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายในเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองให้เติบโตขึ้น ยิ่งใหญ่ขึ้น การเป็นผู้นำคือการเดินทางสู่ภาวะองค์รวม คือเห็นว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีชีวิต มนุษย์เราไม่ได้มีมุมมองแต่ในด้านเหตุและผลอย่างเดียว แต่มีความรัก ความปรารถนา ความสุข ความอบอุ่น และความปีติยินดีซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งของชีวิตที่มีความสำคัญ ซึ่งการพัฒนาตนเองจากภายในจึงเป็นหนทางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านจิตวิญญาณ

ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองจากภายในผ่านการภาวนาและการใคร่ครวญ ใช้แนวคิดหลัก 3 ด้านเป็นแนวทางในการเรียนรู้และพัฒนา ได้แก่ แนวคิดเชิงศาสนา แนวคิดเชิงมนุษยนิยม และแนวคิดเชิงองค์รวมบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างลึกซึ้งของระดับจิตสำนึก เกิดปัญญาตื่นรู้ และมีความรักความเมตตา ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา ชุมชนและสังคมได้ต่อไป

3. ด้านความชัดเจนถึงค่านิยมส่วนตัว และหลักการแห่งความสำเร็จที่ยึดถือ ในการพัฒนาตนเองไปสู่ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดค่านิยมของตนเองในทางบวก โดยยึดหลักของคุณธรรม ความดีงาม เช่น ความรักความเมตตา ความเสียสละ มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น รวมไปถึงการมีหลักการในการดำเนินชีวิตที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จ เช่น ความอดทน ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ เป็นต้น รวมไปถึงมีความสามารถในการสร้างคุณค่าใหม่ สิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม โดยมุ่งมั่นในการทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง ตลอดจนการดูแลรักษากายและจิตใจของตนให้เป็นปกติ

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณได้โดยผ่านการฝึกอบรมผ่านพฤติกรรมองค์กร ผ่านการกระทำที่สูงส่ง และผ่านความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนและสังคม นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในด้านการรู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ด้านการเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายใน และด้านความชัดเจนถึงค่านิยมส่วนตัวและหลักการแห่งความสำเร็จที่ยึดถือ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไป

ปัจจุบันสถานศึกษาถูกกระแสดความกดดันจากการที่ต้องดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มากมายเพื่อตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ โรงเรียนในฝัน โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียน

สุจริต สถานศึกษาพอเพียง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นต้น จนทำให้ผู้บริหารและครูบุคลากรรู้สึกว่าเป็นภาระ เป็นงานงอกจากภาระงานเดิมและก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าทุกโครงการล้วนมีขอบข่ายตัวชี้วัดในการประเมิน โครงการที่ไม่ต่างกันหรือมีตัวชี้วัดที่มีแกนร่วมกันนั่นคือการมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจิตวิญญาณ หากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเขาจะพบว่าไม่ว่าจะทำโครงการใด ก็ตามการให้คนและผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือเป็นเป้าหมายสำคัญ งานเกือบทุกโครงการที่ถูกส่งมาให้โรงเรียนดำเนินการเกือบจะเป็นเรื่องเดียวกันหรือเชื่อมโยงกันได้อย่างน่ามหัศจรรย์ในการพัฒนาจึงต้องตระหนักว่าต้องพัฒนาจากภายในตัวผู้ทำ ก่อนจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ตามมา เพราะทุกอย่างล้วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมในลักษณะที่เป็นปัจจัยการซึ่งกันและกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากทำได้การบริหารสถานศึกษาที่จะเกิดคุณภาพ เมื่อมีคุณภาพก็จะเกิดความสุขและความยั่งยืน

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาจะเกิดความรักและความไว้วางใจกันในการทำงาน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จะนำมาสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดการทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจให้การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะยึดมั่นในคุณธรรม ความดีงาม มีความเมตตา ตลอดจนการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีกระทำสิ่งที่ถูกต้องและเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ส่วนรวมก็จะกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ทีมงานทำงานอย่างอุทิศตนเพื่อเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงแห่งงานโดยปราศจากการบังคับ เกิดการพัฒนา เกิดความเจริญงอกงามเติบโตขึ้นไปตามความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพของแต่ละบุคคล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2544). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พ.ศ.2542 และที่แก้ไข*

เพิ่มเติม. (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

เกษม วัฒนชัย. (2560). *สืบสานพระราชปณิธาน “การศึกษาไทย”*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิยุวสถิรคุณ.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2558). *การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2562, จาก www.nesdb.go.th

- พงศ์เทพ สุธีรวุฒิ. (2552). *การจัดการระบบสุขภาพ*. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.oknation.net/blog/pongthepts/>
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชนี สมกำลังและยุทธชัย ไชยสิทธิ์. (2555). *แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ: การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพพยาบาล*. *วารสารสภาการพยาบาล*, 27(4), 16-25.
- ณัฐนิชา หงส์ชัย. (2559). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ. (2553). *ใครคือผู้นำทางจิตวิญญาณ Spiritual Leadership*. บทความ กรุงเทพธุรกิจ วันอังคารที่ 15 มิถุนายน 2553.
- รภัศรา พิมพ์า. (2557). *ภาวะผู้นำของนิสิตครูหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.5 ปี)*. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊กพับลิเคชั่น.
- ศักดิ์สินี เอมะศิริ. (2557). *ผู้นำแห่งอนาคต : คุณธรรม การนำร่วม และการเปลี่ยนแปลงจากภายใน*. โครงการผู้นำแห่งอนาคต ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: วิ.พรินท์ (1991).
- วิจารณ์ พาณิช. (2556). *สถาบันอุดมศึกษากับการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ*. บทความประกอบหนังสือการประชุมวิชาการประจำปี จิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 5 เรื่อง “ภาวะผู้นำ จิตวิญญาณและการพัฒนามนุษย์” มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างวันที่ 21-22 พ.ย. 2556.
- Fry, L.W. (2003). Toward a theory of ethical and spiritual leadership. *The leadership Quarterly*, 16(5), 619-622.
- Fry, L.W. (2003). *Spiritual Leadership and Organizational Performance: An Exploratory Study*. Tarleton State University, Central Texas.

Klenke, K.(2003). The “s” factor in leadership education, practice, and research. *Journal of education for business*, 4(7), 56-60.

Yukl, G. (2010). *Leadership in Organizations*. 7th ed. New Jersey: Prentice Hall.

Zoha, Danah. (2005). *Spiritual Intelligent Leadership*. (cite Oct, 2019). Available from: URL:
<https://doi.org/10.1002/ltl.45-51>
